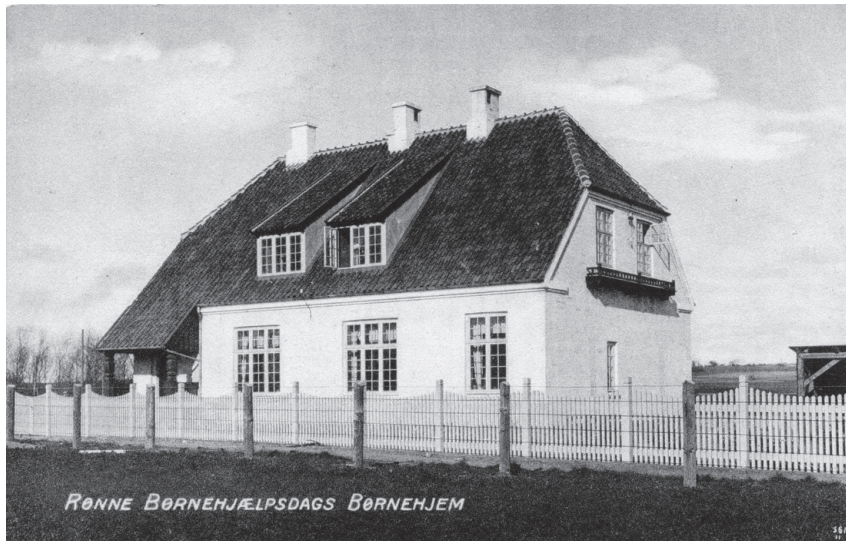

Lærervejledning til

Anbragt uden for hjemmet i det 20. århundrede

Hverdagsliv for børn og unge anbragt
uden for hjemmet 1945-1980

Lene Mosegaard Søbjerg

Lærervejledning til

Anbragt uden for hjemmet i det 20. århundrede

Hverdagsliv for børn og unge anbragt uden for hjemmet 1945-1980.

Bogen er udarbejdet af VIA University College

Printed in Denmark 2015

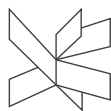
ISBN: 978-87-85200-36-5

Fotos er gengivet med tilladelse fra Svendborg Museum og Forsorgsmuseet Andersvænge

Bogen kan frit downloades, kopieres og distribueres og citeres med kildeangivelse. Værket må ikke bearbejdes eller gøres til genstand for kommercielt salg.

Tilhørende hjemmeside: www.forsorgsliv.dk

Dette undervisningsmateriale til 8.-9. klasse er baseret på materialet indsamlet af Svendborg Museum i forbindelse med Socialhistorisk projekt. Projektet er finansieret af satspuljemidler, og har til formål at "bevare, dokumentere og formidle viden om svage og udsatte grupper", som var under socialforsorgen i perioden 1945-1980.

VIA University
College

Kære lærer

Du sidder med undervisningsmateriale til folkeskoleelever i 8. og 9. klasse. Materialet er baseret på forskningsprojektet Socialhistorisk projekt, der blev iværksat af satspuljepartierne i Folketinget i 2012. Socialhistorisk projekt handler om liv og vilkår for børn og voksne, som var anbragt udenfor hjemmet i perioden 1945-1980. Det drejer sig blandt andet om børn og voksne, som var anbragt på børnehjem, psykiatriske hospitaler, åndssvageforsorgens institutioner, arbejdsanstalter, forsorgshjem og institutioner for blinde, døve, vanføre, epileptikere. Dette undervisningsmateriale fokuserer på anbragte børn og unge indenfor tre grupper; børnehjem, døve og blinde og fysisk og psykisk handicappede.

Materialet lægger op til diskussioner og refleksioner om demokrati og menneskerettigheder, og ændringer i opfattelser af mennesker, der var (og er) anderledes. Materialet er primært udarbejdet til brug i historieundervisningen, men kan med fordel også anvendes i dansk og samfundsfag eller i en kobling mellem disse fag.

Materialet går tæt på personer, der faldt (og måske falder) uden for normerne i samfundet. Det er vigtigt, at der i undervisningen tages hensyn til sammensætningen af elever i klassen, så gennemgangen af materialet ikke kommer til at virke stødende på nogle af eleverne. Samtidig er det vigtigt, at fortiden ikke dømmes med nutidens briller, og der lægges derfor i høj grad op til diskussion af, hvilke forhold der var generelle i perioden, og hvilke der var særegne for anbragte på institutioner. I materialet beskrives de anbragtes historie. Det er vigtigt, at du som underviser kan hjælpe eleverne med at sammenholde de anbragtes historie med de datidige forhold for børn og unge, der ikke var anbragt.

I udarbejdelsen af materialet er der lagt vægt på at give et nuanceret billede af forholdene som anbragt i Danmark i perioden 1945-1980. Undervisningsmaterialet er bygget op omkring citater fra tidligere anbragte. Det betyder, at det er nuancerne og de personlige fortællinger, der er i centrum og ikke de overordnede samfundsstrukturer.

Materialet beskriver udviklingen i perioden 1945-1980, men der angives ikke konkrete nedslag i årstal. Dette skyldes, at udviklingen foregik gradvist, og at ændringer indenfor de forskellige forsyningsgrene, der er inddraget i materialet, ikke fandt sted på samme tidspunkt. Det er derfor vigtigt, at der i undervisningen lægges vægt på, at der er tale om en gradvis udvikling af rettigheder og ændrede forhold for anbragte børn og unge. Formålet er at give eleverne en forståelse for, at udvikling indenfor den offentlige forsyn og anbringelser uden for hjemmet er foregået som en længerevarende proces.

På projekts hjemmeside www.forsorgsliv.dk ligger 15 længere sammenhængende historier. Disse historier kan læses i tilknytning til opgaverne beskrevet i dette hæfte, men de kan også læses selvstændigt for at give et dybere indblik i konkrete oplevelser fra tidligere anbringelser. De kan desuden anvendes som inspiration for større skriftlige opgaver.

I dette hæfte lægges op til diskussioner på klassen, øvelser på klassen og hjemmeopgaver. *Diskussioner på klassen* beskriver temaer og spørgsmål, som eleverne kan diskutere med henblik på at få en større forståelse for konkrete temaer og deres udvikling i perioden 1945-1980. *Øvelser på klassen* er konkrete øvelser og opgaver, hvor eleverne to og to eller i mindre grupper skal udføre en opgave i undervisningstiden. *Hjemmeopgaver* er forslag til opgaver, der kan laves som lektier eller afleveringsopgaver. Opgaverne kan følges op af diskussioner på klassen.

Opgaverne i dette hæfte og arbejdet med anbragte i historien kan også anvendes i forbindelse med forberedelse af en lejrskole, hvor et af de eksisterende socialhistoriske museer kan besøges. På hjemmesiden www.anbragtihistorien.dk er der en oversigt over socialhistoriske museer og samlinger, som kan besøges.

Årsager til anbringelsen

Diskussion på klassen

De første seks sider i bogen beskriver forskellige årsager til, at børn og unge blev anbragt uden for hjemmet. Et fællestræk for alle var, at de var anderledes.

Diskussion på klassen

Hvad vil det sige at være anderledes? Hvordan var det i gamle dage, og hvordan er det i dag? Hvilken udvikling har fundet sted?

Hvad vil det sige at have et handicap?

Hvordan tror I det var at blive kaldt åndssvag?

Hvordan er det at blive kaldt åndssvag, handicappet eller andre lignende udtryk i dag? Hvorfor blev anderledes mennesker anbragt langt væk fra resten af samfundet?

Hvilke fordele og ulemper var der ved at lave denne adskillelse – for de anbragte børn, for deres forældre og for staten?

På www.forsorgsliv.dk er en række links til blandt andet FN's børnerettigheder, menneskerettigheder og handicapkonvention. Lad eleverne skimme disse og diskutere de ændringer, der er kommet til holdning i forhold til mennesker, der er anderledes i løbet af det 20. århundrede.

Spørgsmål til diskussion på klassen

Hvordan behandler vi i dag personer, der er anderledes?

Diskuter begreberne inklusion og eksklusion.

Hvilke fordele og ulemper er der ved henholdsvis inklusion og eksklusion af personer, der er anderledes pga. handicap, sygdomme, sociale forhold eller etnicitet?

Hvad kan vi lære af historierne fra de tidligere anbragte i forhold til, hvordan vi i dag behandler mennesker, der er anderledes?

Årsager til anbringelsen

Øvelse på klassen

Animationsfilmen *Et børnehjem*

I 1950 sendte Danmarks Radio en journalist til et børnehjem ved Vesterhavet. Her interviewede han Palle på ti år, som fortæller om et familieliv, der var så belastet af vold, svigt og ensomhed, at han ikke kunne blive boende derhjemme. Instruktøren Ditte Kahne Gade har gravet lydoptagelsen frem fra DR's arkiv, og ved hjælp af animation har hun givet sit bud på, hvordan det rørende interview kunne have set ud i billeder.

Selve filmen kan findes på nedenstående link: <http://www.ekko.dk/shortlist/film/et-bornehjem/>

I tilknytning til filmen er der lavet et forslag til opgaver med eleverne, hvor de først hører lydfilen, tager noter til den og laver deres egne billeder af. Derefter vises filmen med lyd for eleverne, og der lægges op til diskussioner af historien og de temaer, den lægger op til.

Beskrivelsen af arbejdet med filmen kan findes her: <http://www.ekko.dk/artikler/et-bornehjem/>

NB: Dette materiale er ikke udarbejdet til Socialhistorisk Projekt, men da det passer godt ind i temaerne omkring anbragte i historien, har vi søgt og fået tilladelse til at henvise til materialet af ekko.dk, der har rettighederne til *Et børnehjem*.

Hverdagsliv på institutionen

Øvelse på klassen

Forestil jer, at klasseværelset er en sovesal, hvor I skal sove sammen med alle andre børn i klasse. Hvordan kan den indrettes, så der er plads til alle, plads til senge og borde til lektielæsning og måske lidt privatliv?

Diskussion og øvelse på klassen

Hvad betyder mest i et barns hverdag? I de mange interviews fylder morgenritualer, mad og sengetider meget.

Start med at lade eleverne læse historierne om Rita og Arne på www.forsorgsliv.dk (findes under Undervisning/Beretninger) højt. Lav fælles på klassen et skema over, hvordan hverdagen så ud for et anbragt barn. Diskuter eventuelle nuancer mellem de to historier. Lad derefter hver elev lave et skema over sin egen hverdag. Diskuter til sidst på klassen, om eventuelle forskelle mellem de anbragte børns hverdagsskema og elevernes hverdagsskema skyldes ændringer i tiden (1945-1980 i forhold til i dag) eller om forskellene skyldes selve det, at de anbragte børn havde særlige vilkår og eleverne bor hjemme hos deres forældre. Er der anbragte børn i klassen, kan de bidrage med brugbar viden om hverdagen for anbragte børn i dag.

Diskussion på klassen

Mad og spisetider

Mange børn fortæller, at de fik grød hver dag, og at alle fik lige meget mad øst op, og de skulle spise op.

Diskuter disse udtalelser i forhold til den historiske kontekst. Den beskrevne periode starter i 1945 ved udgangen af 2. verdenskrig, hvor der ikke var rigelighed af ressourcer og mad.

Hvilken betydning havde dette for den mad, der blev serveret og kravet om at spise op?

Hvilke samfundsmæssige ændringer skete der i perioden 1945-1980, der kan have ændret holdningen til at spise op?

Skal eleverne spise op derhjemme i dag?

Sociale relationer og venskaber

Øvelse på klassen

På bagerste side i dette hæfte (og i en printervenlig version på www.forsorgsliv.dk under undervisning/8.-9. klasse) er et netværkskort. Kortet skal bruges til at kortlægge et anbragt barns sociale relationer.

Læs historien: "Jeg er nr. 6" af Jørgen på www.forsorgsliv.dk

Kortet er opdelt i en række felter.

Felterne i den inderste cirkel er tætte relationer, mens felterne i den yderste er de mindre nære relationer.

Der er angivet seks forskellige kategorier af relationer. (Familie, slægt, andre anbragte, venner, ansatte på institutionen, andre)

Start med at sikre, at alle overordnet forstår de seks kategorier.

Lad eleverne udfylde netværkskortet to og to. De kan med fordel tage udgangspunkt i de spørgsmål, der er formuleret nederst på arket, men spørgsmålene er blot vejledende. Hvis der er andre ting, eleverne ønsker at inddrage kan de sagtens gøre det.

Når netværkskortene er udfyldte, diskuteres de udfyldte netværkskort i større grupper eller på klassen. Hvilke personer er vigtige i Jørgens liv og hvorfor? Hvilke muligheder havde Jørgen for selv at vælge eller påvirke sine nære relationer?

Formålet med opgaven er at få eleverne til at diskutere og reflektere over sociale relationer, og hvordan disse opstår og vedligeholdes. Hvad er det der har betydning for, om man har et tæt forhold til sin familie, sine venner osv.

Hjemmeopgave

Øvelsen kan følges op af en hjemmeopgave, hvor eleverne hver især skal lave et netværkskort over det, de opfatter som ideelle sociale relationer. I tilknytning til netværkskortet skrives 1-2 sider om, hvorfor dette er ideelle relationer for eleven.

Sociale relationer og venskaber

Øvelse på klassen eller hjemmeopgave

Vis eleverne et postkort fra et børnehjem (Findes på www.forsorgsliv.dk/undervisning/galleri).

Hver elev skal skrive et postkort hjem til familien, hvor de fortæller, hvordan det er at være anbragt. De kan fortælle, hvad de spiser, hvordan de bor, hvor mange andre børn der er, hvordan forholdet er til de voksne osv.

Forslag: Del klassen i to. Den ene halvdel skal skrive et postkort/brev, som de selv kan lukke og putte i postkassen. Den anden halvdel skal skrive et postkort/brev, som plejemor og plejefar skal læse inden det sendes.

Lad nogle elever fra hver gruppe læse deres postkort højt og diskuter, hvilken forskel det gør i måden at skrive på og fortælle andre om ens oplevelser, at det skal læses af andre inden afsendelse.

Hvis opgaven laves som hjemmeopgave kan der reflekteres over de to grupper af postkort/breve ved tilbagemelding til klassen.

Diskussion på klassen

Hvad skal der til for, at et anbragt barn får et godt forhold til de ansatte på en institution? Hvilke behov og ønsker har børnene, og hvilke behov og ønsker har de ansatte?

Er der forskel på disse ønsker og behov, og hvordan kan eventuelle dilemmaer løses?

Hvilke rammer er der for at opfylde børnenes behov? Diskuter hvilken betydning fx lovgivning, økonomi, personlige kompetencer, etik og ledelse har for de ansattes varetagelse af deres opgave og muligheden for at skabe et godt forhold mellem barn og ansat.

Tvang, straf og overgreb

Diskussion på klassen

Revselsesretten

I den første del af perioden var det tilladt at slå børn både hjemme og i skolen. Hvorfor var dette tilladt? Hvilket menneskesyn ligger til grund for retten til at revse og slå? Og hvilket børnesyn ligger til grund for retten til at slå elever og anbragte børn og unge?

Hvordan er lovgivningen vedrørende revselse og straf i dag?

Se evt. www.forsorgsliv.dk om børns rettigheder. Under Projektet findes en række links til fx FN's konvention for børn.

Øvelse og diskussion på klassen

Ansvar og bestemmelser

Hvem bestemte på institutionerne? Hvem havde ansvaret for, hvad der foregik?

Diskuter på klassen hvem der bestemte på institutionerne, og hvad de bestemte noget om.

Sæt eleverne sammen i mindre grupper og bed dem lave en hierarkisk liste over, hvem der bestemte på en institution. Inddrag alle ansatte og de anbragte (og evt. forældre/familie eller andre der kender til institutionen).

Forslag til emner man kan bestemme over: Mad (hvad der spises, hvornår og hvordan), sengetider, arbejdsopgaver, straf, (hvornår der straffes og hvordan)

En række tidligere anbragte har fortalt om overgreb og tæsk under deres anbringelse. Hvem havde ansvaret for dette?

Med udgangspunkt i den hierarkiske liste over magten på en institution lægges op til en diskussion af, hvem der har ansvaret for den enkeltes handlinger? Når der tales om anbragte på en institution, er det så institutionen, er det ledelsen eller er det den enkelte person, der har ansvaret for sine handlinger?

Lad eleverne diskutere dette på klassen eller i mindre grupper.

Farvel til institutionen

Diskussion på klassen

Fremtidsdrømme og livsmuligheder

Opdel klassen i tre grupper, som hver læser en af historierne om Pia, Karoline og Rene. www.forsorgsliv.dk/Undervisning/Beretninger

Diskuter i de enkelte grupper, hvilke rettigheder Pia, Karoline og Rene havde, mens de var anbragt? Hvilke muligheder havde de for at forme deres eget liv efter anbringelsen?

Diskuter derefter i grupperne eller på klassen, hvilke drømme og planer har eleverne for fremtiden? Hvordan er disse drømme og planer blevet formet? Hvem kan hjælpe med at sikre, at disse drømme bliver til virkelighed?

Hjemmeopgave

Skriv et digt eller en mindre stil (max. fem sider) med temaet Farvel til institutionen.

Teksten kan være skrevet i jeg-form, men kan også være i 3. person.

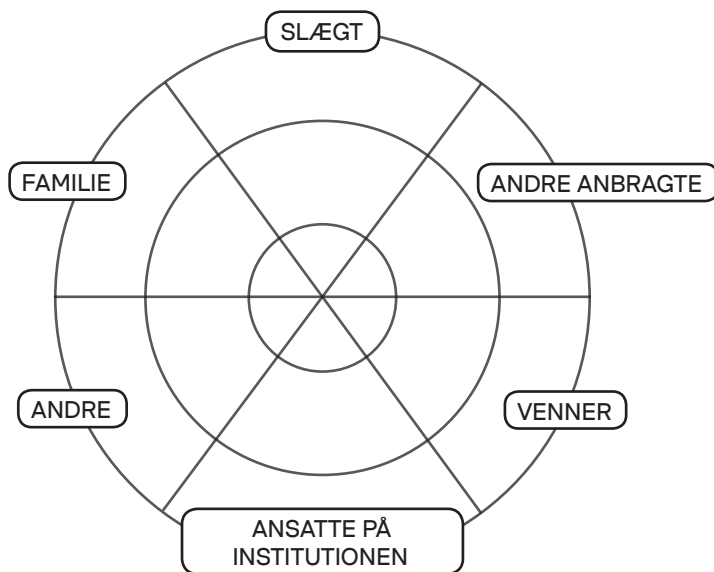
I stilen kan inddrages

- Positive og negative oplevelser på institutionen
- Forestillinger om hvad der skal ske nu
- Ideer om hvor man kan bo
- Forslag til hvordan man kan tjene penge
- Drømme og ideer om hvad fremtiden vil bringe

Opgave til Anbragt uden for hjemmet i det 20. århundrede

Netværkskort

Udfyld netværkskortet med de personer, der er i kontakt med barnet i historien. Den inderste cirkel er til de tætte relationer, mens den yderste cirkel er til de mindre tætte relationer.

Inspirationskilde: Jytte Jull Jensen (2009),
Pædelegen som social netværksarbejder,
Forlaget Academica, Aarhus

Ideer til spørgsmål i forbindelse med udfyldelse af netværkskortet:

- Hvilke personer er vigtigst i barnets liv?
- Hvem ved, hvordan barnet har det?
- Hvem kan barnet tale med og få hjælp fra?
- Hvem ved, hvad der betyder noget for barnet?
- Hvor ofte ser barnet personerne?

ISBN 978-87-85200-36-5

9 788785 200365